

פָּרָק הַמִּישֵׁי

(בְּהִשְׁתַּמֵּשׁ הָאָדָם בְּכַחוֹת הַנֶּפֶשׁ לְצַד תְּכֵלִית אַחַת)

צָרִיךְ לָאָדָם שִׁישְׁעֵבֵד כַּחוֹת נַפְשׁוֹ כְּלָם לְפִי הַדְּעָת, כְּפִי מֵהַשְׁהִקְדָּמְנוּ בְּפָרָק שְׁלִפְנֵי זֶה. וְיִשִּׁים לְנֶגֶד עֵינָיו תְּמִיד תְּכֵלִית אַחַת, וְהִיא: הַשְּׂגָת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, כְּפִי יְכַלֵּת הָאָדָם לְדַעַת אוֹתָהּ. וְיִשִּׁים פְּעֻלוֹתָיו כֵּלָן: תְּנוּעוֹתָיו וּמְנוּחוֹתָיו וְכַלְדָּבְרָיו מִבֵּיָאִים לְזוֹ הַתְּכֵלִית, עַד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּפְעֻלוֹתָיו דְּבַר מִפְּעַל הַהֶבֶל, רְצוֹנֵי לוֹמֵר: פֶּעַל שֶׁלֹּא יָבִיא אֶל זֹאת הַתְּכֵלִית. וְהַמְשָׁל בּוֹ: שִׁישִׁים הַכּוֹנֵה בְּאַכִּילָתוֹ וּבִשְׂתִיתוֹ, וּמִשְׁגָּלוֹ, וְשִׁנְתוֹ וְיִקְצָתוֹ, וְתוּנוּעָתוֹ וּמְנוּחוֹתוֹ - בְּבִרְיָאוֹת גּוֹפּוֹ לְבָד. וְהַכּוֹנֵה בְּבִרְיָאוֹת גּוֹפּוֹ - שֶׁתִּמְצָא הַנֶּפֶשׁ כְּלִים בְּרִיָּאִים וְשִׁלְמִים לְקִנּוֹת הַחֻקִּמוֹת וְקִנּוֹת מַעֲלוֹת הַמַּדּוֹת וּמַעֲלוֹת הַשְּׂכֵלִיּוֹת עַד שִׁיִּגַע לְתְּכֵלִית הַהִיא.

וְעַלֵּה הַהֶקֶשׁ לֹא תִהְיֶה אִזּוֹ כּוֹנֵתוֹ אֶל הַהִנָּאָה לְבָד עַד שִׁיִּבְחַר מִן־הַמְזוֹן וְהַמְשִׁתָּה הָעֶרֶב, וְכֵן בְּשִׂאָר הַהִנְהָגוֹת - אֲבָל כּוֹן אֶל הַמוֹעִיל: וְכִשִּׁיזְדַּמֵּן שִׁיִּהְיֶה עֶרֶב - יִהְיֶה; וְכִשִּׁיזְדַּמֵּן שִׁיִּהְיֶה בְּלַתִּי עֶרֶב - יִהְיֶה. אוֹ יְכוֹן אֶל הָעֶרֶב עַל דְּרָךְ חֻקֵּי הַרְפוּאָה: כְּמִי שֶׁחָלְשָׁה תִאֲוָתוֹ לְמֵאֵל - יַעֲרֶה בְּמִזְוֵנוֹת הַמִּתְבָּלִים הָעֶרְבִים שֶׁנֶּפֶשׁ הָאָדָם מִתְאֵוָה לָהֶם. וְכֵן מִי שֶׁהִתְעוֹרְרָה עָלָיו מְרָה שְׁחוֹרָה - יִסְרָה בְּשִׁמְיעַת הַנְּגוּנִים, וּבְמִינֵי זָמֵר, וּבְטִיּוֹל הַגְּנוּת, וּבְבִנְיָנִים הַנְּאִים, וְחֻבְרַת הַצּוּרוֹת הַיְּפוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּהֶם מִמֵּהַשִּׁיִּרְחִיב הַנֶּפֶשׁ, וְיִסִּיר חֲלֵי הַמְרָה הַשְּׁחוֹרָה מִמֶּנּוּ. וְהַכּוֹנֵה בְּכֻלָּהּ - שִׁיִּבְרִיא גּוֹפּוֹ. וְתְּכֵלִית הַכּוֹנֵה בְּבִרְיָאוֹת גּוֹפּוֹ - לְקִנּוֹת חֻקָּה. וְכֵן כְּשִׁיִּתְעַסֵּק לְקִנּוֹת מָמוֹן - תִּהְיֶה תְּכֵלִית כּוֹנֵתוֹ בְּקִבּוּצוֹ, שִׁיּוֹצִיא בְּמַעֲלוֹת וְשִׁיִּמְצָאָהוּ לְחוּשֵׁי גּוֹפּוֹ וְלִהְמַשִּׁיךְ מִצִּיּוּאוֹתוֹ, עַד שִׁישִׁיג וְיִדַע מֵהַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ מֵהַשִּׁאֲפָשֵׁר לְדַעַתוֹ.

וְעַל זֶה הַהֶקֶשׁ יֵשׁ לְמִלְאֲכַת הַרְפוּאוֹת מְבּוּא גָדוֹל מְאֹד בְּמַעֲלוֹת הַשְּׂכֵלִיּוֹת וְהַמַּדּוֹת וּבִידִיעַת הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ, וּבְהִיגֵעַ אֶל הַהֲצַלְחָה הָאֲמִתִּית. וְיִהְיֶה לְמוֹדָהּ וּבִקְשָׁתָהּ עֲבוּדָה מִן־הָעֲבוּדוֹת הַגְּדוֹלוֹת, וְלֹא תִהְיֶה אִזּוֹ כְּאֲרִיגָה וְכַנְגְרוּת. כִּי בָּהּ נִשְׁעַר פְּעֻלוֹתֵינוּ, וְיִשׁוּבוּ פְּעֻלוֹת אֲנוּשִׁיּוֹת מִבֵּיאוֹת אֶל הַמַּעֲלוֹת הָאֲמִתִּיּוֹת. כִּי הָאָדָם שִׁיִּבֵּא וְיֵאֱכַל מִזוֹן עֶרֶב אֶל הַחֹף, טוֹב הָרִיחַ שֶׁנֶּפֶשׁ אָדָם מִתְאֵוָה לוֹ, וְהוּא מְזִיק לוֹ; וְאֲפָשֵׁר שִׁיִּהְיֶה סָבָה לְחֲלֵי קֶשֶׁה, אוֹ לְמִיתַת פְּתָאִים - זֶה וּבְהֵמוֹת אֲצִלֵי שׁוּיָן. וְאִין זֶה פֶּעַל הָאָדָם, מֵאֲשֶׁר הוּא אָדָם בְּעַל שְׂכָל; אֲמָנָם הוּא פֶּעַל אָדָם מֵאֲשֶׁר הוּא חֵי, נִמְשָׁל בְּבֵהֵמוֹת נְדָמוֹ. וְאֲמָנָם יִהְיֶה פֶּעַל אֲנוּשִׁי, כְּשִׁיאֱכַל הַמוֹעִיל לְבָד. וּפְעָמִים יִנִּיחַ הָעֶרֶב וְיֵאֱכַל הַנֶּמְאָס, כְּפִי בְּקִשְׁתֵּי הַמוֹעִיל - וְזֶה פֶּעַל לְפִי הַדְּעָת, וּבְזֶה נִבְדָּל הָאָדָם בְּפְעֻלוֹתָיו מִזּוּלוֹתוֹ. וְכֵן כְּשִׁיִּבְעַל כְּשִׁיִּתְאֵוָה, מִבְּלַתִּי שִׁישְׁמַר הַנֶּזֶק וְהַתּוֹעֵלֶת - יֵשׁ לוֹ זֶה הַפֶּעַל מֵאֲשֶׁר הוּא בְּעַל חֵי, לֹא מֵאֲשֶׁר הוּא אָדָם.

ואפֿשר שְׁתֵּהִי הַנְּהַגְתּוֹ כְּלָה לְפִי־הַמּוֹעִיל, כְּמוֹ שְׂזַכְרֵנוּ, אֲלֵא שְׂיִשִּׁים הַתְּכָלִית: בְּרִיאוֹת גּוֹפוֹ וּשְׁלֵמוֹתוֹ מִהַחֲלִים לְבָד - וְאִין זֶה חֲסִיד. כִּי כְּמוֹ שְׂבַחֵר זֶה הַנְּאִת הַבְּרִיאוֹת, בַּחֵר זֶה הָאֲחֵר הַנְּאִת הַמְּאֻכָּל, אוֹ הַנְּאִת הַמְּשֻׁגָּל - וְכֻלָּם אִין תְּכָלִית אֲמִתִּית לְפַעֲלוֹתָם; אֲבָל הַנְּכוֹן: שְׂיִשִּׁים תְּכָלִית כֹּל מֵה שְׂיִתְעַסֵּק בּוֹבְבְּרִיאוֹת גּוֹפוֹ וְהַמְּשֻׁד מְצִיאוֹתוֹ עַל הַשְּׁלֵמוֹת, כְּדִי שְׂיִשְׁאָרוּ כְּלֵי כַּחוֹת נַפְשׁוֹ - אֲשֶׁר הֵם אֲבָרֵי הַגּוּף - שְׁלֵמִים; וְתִתְעַסֵּק נַפְשׁוֹ מִבְּלֵי מוֹנֵעַ בְּמַעֲלוֹת הַמַּדּוֹת וּבְמַעֲלוֹת הַשְּׁכָלִיּוֹת. וְכֵן כְּלָמָה שְׂיִלְמַדְהוּ מִן־הַחֲכָמוֹת וּמִן־הַדְּעוֹת שְׂיִשִּׁיג. מֵהַשְּׁהוּא מִהֵן דְּרָךְ לְתְּכָלִית הֵי־הִיא - אִין בּוֹ דִּין וּדְבָרִים; וּמֵהַשְּׁאִין בּוֹ תּוֹעֲלַת בְּתְּכָלִית הֵי־הִיא: כְּשֶׁאֵלֶת הַחֲשָׁבוֹן, וְסִפְרֵי הַחֲרוּטִים וְהַתְּחַבּוּלוֹת, וְלִהְרַבּוֹת מְשֻׁאֵלוֹת אֶל־הַנְּדָסָה, וּמְשִׁיכַת הַמְּשֻׁקָּלִים, וְהַרְבֵּה כִּיּוֹצֵא בְּאֵלוֹ - תֵּהִי הַכּוֹנֵה בָּהֶם לְחַדֵּד הַשְּׁכָל וְלִהְרַגֵּל כַּח הַשְּׁכָלִי בְּדַרְכֵי הַמוֹפֵת, עַד שְׂיִגִיעַ לוֹ לְאֵדָם קִנְיָן יְדִיעַת הַהֶקֶשׁ הַמוֹפְתִי מְזוּלָתוֹ, וְיִהְיֶה לוֹ זֶה הַדְּרָךְ שְׂיִגִיעַ בּוֹ לִידִיעַת אֲמִתַּת מְצִיאוֹת הַשְּׂמִיתְבְּרָךְ. וְכֵן בְּדְבָרֵי הָאֵדָם כָּלָם: אִין צְרִיךְ שְׂיִדְבֵר בָּהֶם אֲלֵא בְּמֵהִשְׁבִּיא לְנַפְשׁוֹ בּוֹ תּוֹעֲלַת, אוֹ יַרְחִיק הַזֶּק מִנַּפְשׁוֹ, אוֹ מְגוּפוֹ; אוֹ בְּחֻמָּה, אוֹ בְּמַעֲלָה; בְּשִׁבַּח מַעֲלָה, אוֹ מַעֲלָה; אוֹ לְגִנוֹת גְּנוּת, אוֹ מְגָנָה. כִּי קָלֶלֶת בְּעָלֵי הַחֲסֻרוֹנוֹת וְזָכָרָם לְגִנוּת - אִם יִהְיֶה הַכּוֹנֵה בּוֹ לְחַסְרָם אֲצֵל בְּנֵי אֵדָם, עַד שְׂיִתְרַחֲקוּ מֵהֶם וְלֹא יַעֲשׂוּ כְּמַעֲשֵׂיהֶם - הוּא דְבַר מְחִיב, וְהִיא מַעֲלָה. הֲלֹא תִרְאֶה אֲמָרוֹ יִתְבְּרָךְ: כְּמַעֲשֵׂה אֲרַמְצָרִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתְמָבָה לֹא תַעֲשׂוּ (וִיקְרָא יח ג). וְסִפּוֹר הַסְּדוּמִים וְכְלָמָה־שֶׁבָא בְּמִקְרָא מִסְּפּוֹר גְּנוּת בְּעָלֵי הַחֲסֻרוֹנוֹת וְזָכָרָם לְגִנָּא, וְשִׁבַּח הַטּוֹבִים וְהַגְּדֻלָּתָם - אִין הַכּוֹנֵה בּוֹ רַק מֵהַשְּׂזַכְרֵתִי לָךְ: עַד שְׂיִמְשַׁכּוּ בְּנֵי אֵדָם אַחֲרֵי הַדְּרָכִים הַטּוֹבִים הָאֵלֶּה, וְיִתְרַחֲקוּ מִדְּרָכֵי הָרָעִים הֵהֶם. וְכְּשִׂישִׁים הָאֵדָם כּוֹנְתוֹ אֵל זֶה הַעֲנִין, יִבְטַל מִפְּעֻלוֹתָיו וְיַחֲסֵר מִמֵּאֲמָרָיו הַרְבֵּה מְאֹד. כִּי מִי שְׂיִכּוֹן אֵל זֶה הַעֲנִין - לֹא יִתְעוֹרֵר לְפִתַּח הַכְּתָלִים בְּזָהָב, אוֹ לַעֲשׂוֹת רְקוּם זָהָב בְּבַגְדָיו הַנָּאִים. הָאֵלֶּהִים! אִם לֹא יִכּוֹן בְּזֶה לְהַרְחִיב נַפְשׁוֹ כְּדִי שְׂתִבְרִיא וְיַרְחִיק מִמֶּנָּה חֲלִיָּה, עַד שְׁתֵּהִי בְּהִירָה זָכָה לְקַבֵּל הַחֲכָמוֹת. וְהוּא אֲמָרָם, זְכָרוֹנָם לְבָרְכָה: "דִּירָה נְאֻה, וְאִשָּׁה נְאֻה, וּמִטָּה מַצַּעַת לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים". כִּי הַנֶּפֶשׁ תִּלְאָה וְתַעֲכֵר הַמַּחֲשָׁבָה בְּהַתְּמַדַּת עֵינֵי הַדְּבָרִים הַעֲכוּרִים, כְּמוֹ שְׂיִלְאָה הַגּוּף בְּעֲשׂוֹתוֹ הַמְּלָאכּוֹת הַכְּבֹדוֹת עַד שְׂיִנוּחַ וְיַנְפֵּשׁ, וְאִזּוֹ יָשׁוּב לְמִזְגוֹ הַשְּׁנוֹה - כֵּן צְרִיכָה הַנֶּפֶשׁ גַּם כֵּן לְהִתְעַסֵּק בְּמִנוּחַת הַחוּשִׁים בְּעֵינֵי לְפִתּוּחִים וְלַעֲנִינִים הַנָּאִים, עַד שְׂתִסּוֹר מִמֶּנָּה הַלְּאוֹת. כְּמוֹ שְׂאָמְרוּ: "כִּי הוּוֹ חֲלָשִׁי רַבָּנָן מְגַרְסִיהוּ הוּוֹ אֲמָרֵי מִלְתָּא דְּבְדִיחוֹתָא". וְיַחֲשַׁב שְׂעֵלְזָה הַצַּד - לֹא יִהְיֶה אֵלֶּה רְעוֹת וְלֹא מַעֲשֵׂה הַבָּל, רְצוּנֵי לּוֹמֵר: עֲשִׂית הַפִּתּוּחִים וְהַצִּיּוּרִים בְּבִנְיָנִים וּבְכָלִים וּבְבַגְדִים.

וְדַע, שְׂזֵאת הַמְּדַרְגָּה הִיא מְדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה מְאֹד וְחֻמוֹרָה, לֹא יִשְׁיִיגָהּ אֲלֵא מְעַט מְזַעֵר וְאֲחֵר הַרְגֵּל גְּדוֹל. וְכְּשִׂיזְדַּמֵּן מְצִיאוֹת הָאֵדָם שְׂזֵה עֲנִינוֹ - אִינִי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְמִטָּה מִן־הַנְּבִיאִים. רְצוּנֵי לּוֹמֵר: שְׂיִשְׁמַשׁ כַּחוֹת נַפְשׁוֹ כָּלָם וְיִשִּׁים תְּכָלִיתָם - יְדִיעַת הַשְּׂמִיתְבְּרָךְ לְבָד; וְלֹא יַעֲשֵׂה מַעֲשֵׂה קֶטֶן אוֹ גְּדוֹל, וְלֹא יְדַבֵּר

דָּבָר - אֵלָא שֶׁהַפְּעֵל הֵהוּא, אוּ הַדָּבָר הֵהוּא מִבֵּיא לְמַעְלָה, אוּ לְמַהֲשֵׁמְבֵיא אֶלְמַעְלָה. וְהוּא יַחֲשֵׁב וְיִסְתַּכַּל בְּכַלפְּעֵל וְתַנּוּעָה וְיִרְאָה אִם יָבִיא אֶל הַתְּכָלִית הַהִיא, אוּ לֹא יָבִיא - וְאִז יַעֲשֶׂהוּ.

וְזֶהוּ אֲשֶׁר־בִּקֵּשׁ מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ שִׁנְכֹּן אֵלָיו, בְּאִמְרוֹ: וְאֵהָבֵת אֵת ד' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל־לִבְּךָ וּבְכָל־נַפְשְׁךָ וּבְכָל־מְאֹדְךָ. רָצָה לוֹמַר: בְּכָל־חֻלְקֵי נַפְשְׁךָ - שֶׁתַּעֲשֶׂה תְּכָלִית כָּל חֻלְק מִמֶּנָּה תְּכָלִית אַחַת וְהִיא: לְאַהֲבַת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ. וְכִבֵּר הַזְּהִיר הַנְּבִיא, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, עַל־זֶה גַּם־כֵּן וְאָמַר: בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעֲהוּ (משלי ג ו), וּפְרָשׁוּ הַחֻכְמִים, זְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ, וְאָמְרוּ: "אֲפִילוּ לְדָבָר עֲבָרָה". וְרַצוֹנָם לוֹמַר: שֶׁתִּשִּׂים לַפְּעֵל הֵהוּא תְּכָלִית, וְהִיא - הָאֵמֶת, אֶף-עַל-פִּי שֵׁיִשׁ בּוֹ עֲבָרָה מִצַּד אֶחָד. וְכִבֵּר כָּל־לוֹ הַחֻכְמִים, זְכָרוֹנָם לְבָרְכָהּ, זֶה הָעֵינָן כָּלוּ בְּקִצְרָה בְּמִלּוֹת מוֹעֲטוֹת מוֹרוֹת עַל־זֶה הָעֵינָן הוֹרְאָה שְׁלֵמָה מְאֹד, עַד כְּשֶׁאַתָּה תִּבְחַן הַמִּלּוֹת, אִיךָ סִפְרוּ זֶה הָעֵינָן הַגְּדוֹל וְהָעֲצוּם כָּלוּ, אֲשֶׁר חִבְּרוּ בּוֹ חִבּוּרִים וְלֹא הִשְׁלִימוּהוּ - תִּדְעַ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכַח אֱלֹהִים בְּלֹא סִפְק, וְהוּא אִמְרָם בְּצוּאוֹתֵיהֶם: "וְכָל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם". וְזֶהוּ הָעֵינָן אֲשֶׁר בְּאַרְנוֹהוּ בְּזֶה הַפְּרָק; וְזֶהוּ שְׁעוֹר מֵה שְׁרָאִינוּהוּ רְאוּי לְזָכְרוֹ הֵנָּה, לְפִי זֹאת הַהִקְדָּמָה.